

Een uniek tijdsbeeld

Bijgevoegd artikel heeft Stichting Cultureel Erfgoed Sterksel gekregen van Ivonne van Middelaar, dochter van Hans en Toos.

Waarvoor onze hartelijke dank.

Onlangs heeft de familie van Middelaar een familiedag gehad waarbij er ook familiegeschiedenis werd geschreven. Hierbij kwam dit artikel van Bertie Pijnenborg naar voren, dat zij geschreven heeft n.a.v. vragen van Leny van Middelaar, dochter van Wim en Mien van Middelaar, die met hun gezin op boerderij Kranenburg woonden van 1948 tot 1964, voordat zij naar Rutte in de Noordoostpolder verhuisden.

Bertie heeft heel gedetailleerd beschreven hoe het leven van alledag er uitzag in een gezin en om de boerderij in de midden jaren 50, toen zij bij de familie van Middelaar een praktijkstage deed. Zij deed deze stage vanuit haar opleiding tot lerares voor huishoud- en landbouwonderwijs in Posterholt. De enige katholieke opleiding in ons land.

De praktijkstage vond plaats van 11 oktober tot 29 november 1954 bij:

Fam. W van Middelaar – Esveld

“Kranenburg” D 121

Sterksel (N.Br.)

Hierna liep ze ook nog stage in het St.Annaziekenhuis te Geldrop waar ze dagelijks vanuit Sterksel heen fietste samen met Maria Derks.

In overleg met de schrijfster mag dit artikel gepubliceerd worden om zo de inwoners van Sterksel en andere belangstellenden een inkijk te geven in een unieke tijd.

IJsselstein, februari 2004.

Toelichting op het verslag van de praktijktijd in Sterksel in 1954

Op verzoek van Leny, om wat gegevens van de praktijktijd door te geven aan broer en zusjes, ben ik met dit verslag begonnen.

Het verslag is geschreven met de pen, en was moeilijk te kopiëren. Daarom ben ik begonnen het uit te werken met de computer. Alles is opgetekend, zoals het toen ook opgeschreven is. De taal was heel simpel, zo ook de zinsbouw. Er zijn woorden gebruikt, die we nu niet meer gewend zijn. Dat maakt het alleen maar origineler, boeiender en leuker. Ik heb dat dan ook zo gelaten.

Ik hoop, dat ieder van jullie het met plezier zal lezen. Het is nu bijna niet voor te stellen hoe het toen was. Maar het is intussen wel 50 jaar geleden.

Moge het voor jullie allemaal een mooie herinnering zijn.

**Bertie van Wijk-Pijnenborg
Meindert Hobbemalaan 9
3401 NA IJsselstein
Telefoon : 030-6590765**

Bertie van Wijk-Pijnenborg

Josje, oma van Esveld, Mien v Middelaar-van Esveld, dochter Leny, kraamhulp, Wim Eggenkamp, opa v Esveld, dochter Ria op de arm bij vader Wim v Middelaar

schrijfster Bertie met Josje van Middelaar

*Leny en Ria met hun
nieuwe zusje Ansje*

Gezinssamenstelling

Vader: Wim, hij is 32 jaar en een zorgzame vader voor zijn jonge gezin, Hij heeft voordat hij naar Brabant ging de 3 jarige Landbouwschool gevolgd. Deze bestond uit 3 avonden in de week. Vroeger woonde hij in Hoogland. Na zijn huwelijk is hij met zijn vrouw naar Sterksel vertrokken, om er hun ideaal, een eigen bedrijf, in vervulling te laten gaan.

Moeder: Mien, zij is 28 jaar en liefdevol voor man en kinderen. Ze is geboren in Nijkerk en heeft daar de Naaischool, Melkcursus en Moedercursus gevold.

Leny: Het oudste meisje is 4 jaar. Ze kan Moeder al aardig helpen. Binnen kan ze niet lang met iets bezig zijn. Ze is liever bij de kalfjes en koeien op de stal en ze weet ze af en toe te verassen met een stukje brood of wat extra hooi of stro. Ze kent alle namen van de kalfjes en koeien.

Ria: Het tweede meisje wordt met Kerstmis 3 jaar. Het is een aardig lief meisje. Ze heeft ook zo'n leuk brabbeltaaltje en kan leuke gezichten trekken.

Een kleuterschool is er niet in Sterksel, men is er wel voor aan het werken. Leny en Ria blijven dus thuis tot aan de eerste klas. Ze wonen ook wel wat ver van school om er zo vroeg naar toe te gaan.

Josje: Dis is zo'n leuk dik kereltje. Het is een zeldzaam kind. Hij is altijd lief en huilen doet hij weinig. 5 September is hij 1 jaar geworden. Eigenlijk is hij wel een beetje te dik om goed te leren lopen, maar aan de hand kan hij aardig vooruit komen. Hij zal het dus wel leren.

Ansje: Ze was dus pas drie dagen oud, toen ik in Sterksel kwam. Ze is in die 7 weken, dat ik daar was, heel best gegroeid. Leny en Ria zijn gek met hun zusje. Af en toe mogen ze Ansje wel eens vasthouden. Dat vinden ze maar wat leuk, en dan even een slaapliedje zingen voor de kleine gait.

Wim Eggenkamp: Hij is 16 jaar en neef van de fam. Van Middelaar. Zijn ouders wonen ook in Hoogland. Wim heeft in Hoogland last van astma, maar in Brabant merkt hij niets. Daarom is hij naar Sterksel gekomen en helpt hij zijn oom met het bedrijf. Deze kan hem goed gebruiken. Een dag in de week gaat hij naar de Lagere Landbouwschool in Maarheeze.

Lectuur

Boeken worden niet gelezen. Men houdt wel de dag- en weekbladen bij. Voor boeken te lezen is geen tijd. Als dagblad is hier: Oost Brabant. Weekbladen: Boer en Tuinder, Radiogids, Middenstandkrantjes (hoofdzakelijk advertenties: is gratis) en de Aa-bode. Enkele Missieboekjes: Afrika, Heraut, St. Antoniusbode.

Peelven ca. 1960

De Radio

Hier wordt graag gebruik van gemaakt. Vooral 's avonds als de kleintjes slapen. Het is er anders zo stil. De volgende programma's genieten de voorkeur.

- Nieuwsberichten
- Mededelingen over Land en tuinbouw
- Katholiek Nieuws
- Pluk de dag
- Moeders wil is wet
- Zonnebloem
- Boer Biet
- Orkest zonder naam
- 's Zondags de Heilige Mis
- Mis van Luxemburg
- Ziekenlof
- Pater Loop

De radio gaat op batterijen, een grote batterij kost f 8,50, een kleine batterij f 2,25.

De batterijen zijn wel iets duurder dan een accu, maar men hoeft ze niet te laten vullen, en zodoende minder werk.

Sport

Wim Eggenkamp beoefent de paardensport. Naast de paardensport zijn in Sterksel nog enkele sportverenigingen

- Gymnastiekclub van de Boerinnenbond N.C.B. (De gymnastiekvereniging van de N.C.B. hebben verschillende kleuren rokken, Sterksel heeft rode rokken)
- Voetbalclub
- Biljartclub
- Kaartclub

Verenigingen in het dorp

- Boerenbond van de N.C.B.
- Jonge Boerenstand
- Boerinnenbond
- Zangkoor
- Muziekvereniging
- Wit Gele kruis

Sterksel in het najaar van 1954

Godsdienst

In Sterksel wonen maar een paar Protestanten, men is overwegend Katholiek. Echte Brabanders wonen er niet veel, wel veel Limburgers. Verder mensen uit Friesland, Overijssel, Gelderland, Utrecht en verschillende ook uit Holland. Er zit dus van alles. Daarom zou men kunnen verwachten, dat ze niet allemaal hetzelfde geloof hebben.

Plaatselijke gebruiken en streekgewoonten

Iedere inwoner heeft zijn eigen gebruiken en streekgewoonte meegebracht.

Zo was het mogelijk om inkopen te doen op zondag bij de kruidenier. De Centra verkocht praktisch alles, zoals levensmiddelen, sigaren, sigaretten, huishoudelijke artikelen en manufacturen.

's Zondags na de Heilige Mis gaan de jongelui sigaretten kopen, kinderen snoep en de moeders nog een pakje pudding, margarine of ze laten gauw nog wat vlees snijden.

Men heeft wel eens getracht dit af te schaffen, maar dat gaat moeilijk. Van een kant wil de kruidenier zijn klanten ook niet missen. De winkels zijn open tot 12 uur. Het manvolk gaat na de Hoogmis naar een café. Ze namen daar een glaasje of gaan een potje kaarten.

Verhouding met de kinderen en andere huisgenoten

Ik kon goed overweg met de kinderen en de andere huisgenoten, ik werd gewoon beschouwd als een van hen. Dit geeft direct een fijn gevoel. De kinderen waren vriendelijk en erg beleefd. Ik had veel met ze op. Josje was een schattig ventje, het koektrommeltje wist hij precies te staan. Hij uitte dan een kreet van: "Josje wil ook een biscuitje hebben."

Leny en Ria hebben ook al mooi leren bidden. Moeder zei hun het Weesgegroeitje voor en zij zeiden het na. Ze leerden het al heel aardig. De mensen waren echt ter goeder trouw.

Contact met de omgng

Ofschoon er in Sterksel mensen wonen uit alle delen van Nederland is de onderlinge samenwerking toch goed. Buren gaan elkaar helpen, als ze in moeilijkheden komen en men krijgt gauw vrienden. Vooral voor mensen, die hier pas komen wonen, valt het in het begin niet mee. De boerderijen staan wat ver van elkaar en men zou zich eenzaam kunnen voelen. Vooral de vrouwen die ver van de kerk wonen en ook door de week niet weg kunnen, is de Zondag de enige afwisseling in hun bestaan. Sterksel is niet groot, men is praktisch bevriend met iedereen. Er wordt niet zoveel geroddeld, tenminste niet zoals in andere dorpen. Men weet immers niets van de mensen, hoe dat hun ouders en hoe dat ze zelf vroeger waren.

Inrichting van de woning

De woning is eenvoudig ingericht. In de voorkamer staan vier stoelen en twee armstoelen met pluche overtrokken. Verder een bijbehorende tafel, dressoir en theekastje. In de 'woonkeuken' wordt alleen maar gekookt als de kachel aan is. Het is verder een gewoon vertrek, want een aanrecht is er niet. Er staan hier zes stoelen en twee armstoelen, een uittrektafel en een klein tafeltje bij het raam. Gemakkelijk om het e.e.a. op te leggen. Verder staat er een buffetkast en een kastje waar borden en dergelijke in bewaard worden.

Wasgelegenheid

In de slaapkamer van Vader en Moeder stond een wasstel, maar dit werd, zoals op de meeste plaatsen het geval is, niet gebruikt. Behalve bij ziekte natuurlijk. Op de logeerkamer, waar ik zeven weken geslapen heb, stond een wasstel. Deze werd wel gebruikt. Men waste zich allemaal op de werkplaats bij de kraan.

's Zaterdags bij de flinke beurt gingen de kinderen allemaal in de teil, dit gebeurde in de keuken. Er werd altijd voor warm water gezorgd. Ik deed het graag, de kleintjes wassen. Ze waren ook helemaal niet bang voor water, zoals sommige kinderen. Iedere week werden de haren gewassen, gewoon met zeep.

Josje ging iedere morgen nog in de teil, meteen 's morgens als hij op kwam. Hij had last van ruwe beentjes en dit werd beter in het bad. Hij was ook gek op water en deed niet liever dan spatten.

Huize Sterksel en het kapelletje aan de Ten Brakenweg

Ansjie kreeg dagelijks om 10 uur haar wasbeurt. Ik heb het ook wel eens een week gedaan, haar dan ook luiers gespeld en verder aangekleed.

Op zaterdag werd er ook altijd extra water warm gemaakt voor de andere huisgenoten. Iedereen kon hier dan wat van nemen en zich op de slaapkamer, werkplaats of achter opknappen. Hier werd door alle gebruik van gemaakt.

Watervoorziening

Voor de was gebruikte men regenwater. Dit water verkrijgt men via de dakgoot. Het water gaat via een regenpijp naar de regenput. Men heeft een flinke regenput, onder de grond, voor het huis liggen. Het regenwater wordt opgepompt via een pomp achter op de koeienstal.

Men heeft een Nortonpomp laten leggen. De Nortonput is 40 meter diep geslagen.

Deze kosten f 400,--. Het water wordt gebruikt voor mens en dier.

Het water op Kranenburg is erg ijzerhoudend, maar dat is niet schadelijk voor de gezondheid.

Het wordt daarom ook overal voor gebruikt. Het water kost verder niets.

Vuilverwijdering

Dit kost op de boerderij niets. Het vuil komt op de mesthoop terecht, en dit zijn geen onkosten. Het vuil wordt in een emmer gedaan en gaat later naar de mestvaalt. Lompen bewaard men op zolder in een jute zak.

Verlichting

Boerderij Kranenburg heeft geen elektrische aansluiting, net als de andere huizen op de Peelven.

De huizen liggen te ver buiten het dorp om hen te voorzien van elektriciteit.

Philips zal zich weldra ook in Sterksel gaan vestigen, dan zullen de ver afgelegen boerderijen elektriciteit krijgen. Men moet zich nu behelpen met Butagas.

Op zolder staat een Butagasfles, via leidingbuizen is deze gasfles verbonden met een lamp in de woonkeuken, de kamer en slaapkamer.

In het kippenhok staat ook een gasbron. Het andere kippenhok wordt verlicht met een petroleumvergasser. Dit geeft goed licht.

Moet men 's avonds naar een vertrek waar geen licht kan worden aangestoken, dan neemt men een petroleumlampje mee. Dit lampje wordt ook gebruikt om bijvoorbeeld als de kleintjes 's avonds naar bed toe gingen.

Op de logeerkamer waar ik sliep, stond een kandelaar met een kaarsje.

Een fles Butagas welk een lichtpunt van 300 uur kan laten branden, kost: f 8,45.

Verwarming

In de woonkamer stookt met een huishoudkachel. Men gebruikt daarvoor een beetje hout om de kachel mee aan te maken. Verder antraciet en briketten. Per stookseizoen verbruikt men:

1.000 kg antraciet a f 12,75 per 100 kg	= f 127,50
1.000 kg briketten a f 7,00 per 100 kg	= f 70,00 +
Totaal = f 197,50	

Praktische vindingen

*** IJzerhoudend water in het wasgoed**

Wanneer washandjes gebruikt worden in ijzerhoudend water, worden ze er helemaal bruin van. Het reinigen hiervan met zeepmiddelen is praktisch uitgesloten. Moeder had daarvoor een ander middel; als een washandje, of wat het dan ook is, gewassen zijn, gewoon met de gezinswas, worden ze apart gehouden. Men laat ze weken in karnemelk voor een dag of 4 a 5. Iedere dag 'n paar keer omroeren, anders gaan de vaste bestanddelen van de karnemelk in het wasgoed zitten. Zoiets is wel eens handig, als er wat in babykleertjes is gekomen.

*** Ondergrondse regenput**

Bij de huisdeur is een ondergrondse regenput aangebracht. Men heeft deze zeer praktisch gelegd, want men heeft er meteen een soort stoep mee. Dat is wat zuiverder bij slecht weer.

*** Aanrecht op de werkplaats**

Geen gerommel in de keuken! Het gasstel staat vlak bij. Ook nog een één pits petroleumstel, dat wordt in tijd van nood ingeschakeld. Boven het gasstel zijn twee kastjes, hierin staan alle artikelen die nodig zijn bij het koken.

Jos, Ria, Bertie en Leny

* Flesjes maken van karnemelk

* Een tussenschot

In de keuken kon men het vroeger niet goed warm krijgen. Men heeft er toen een beschot tussen gezet van board. Het helpt erg goed. Het is uitneembaar gemaakt. Als men wil kan men het er in de zomer uithalen. Het board is gewoon behangen. Midden in is er een kleine deur. De 'tochtdeuren' zijn zo mooi afgesloten.

* Reiswieg

Dit is een handig ding voor het vervoer van de baby naar het consultatiebureau.

Men kan moeilijk met de kinderwagen gaan. De weg is te slecht en te lang.

Men kan de reiswieg meenemen als de baby eens mee uit mag. De reiswieg is ook gemakkelijk op de fiets te schroeven. Hij is gemaakt van rotanschil en is van binnen bekleed met papier en dan volgt de stoffen bekleding.

Hoe wordt het werk in het huis ingedeeld

Dagelijkse beurten:

- Keuken vegen, verder opruimen
- Vaat wassen, gasstel schoonmaken
- Bedden opmaken en de slaapkamers verder in orde maken
- Kinderen verzorgen
- Eten koken
- 's Middags naaien

Wekelijkse beurt:

Slaapkamers

- vegen
- stoffen,
- matten uitkloppen
- wastafel schoonmaken
- om de 14 dagen schone lakens op het bed doen

*v.l.n.r. Leny, Wim,
Hans en Leo v
Middelaar*

Zolder

- ragen
- vegen
- trap vegen

Kelder

- vegen

Kamer

- Vegen
- Stoffen
- Bloemen zetten

Keuken

- Heel goed vegen
- Meestal het zeil dweilen
- Af en toe inwrijven, niet iedere week
- Kachel schoonmaken
- Stoffen
- Ramen wassen
- Tegeltjes wassen
- Matten uitkloppen

Aanrecht

- Schuren met vim en gasstel een extra beurt geven
- Koper poetsen
- Schoenen poetsen

Gang

- schrobben
- matten uitkloppen

Dorpstraat ca 1949

Periodiek werk

Het inwrijven van de vloer in de voorkamer en de slaapkamer
Schilderen en behangen

Werkmateriaal

- 2 vegers; 1 kokosveger, 1 piassava
- 1 zwabber, 1 ragebol
- 1 lange kokos handveger, 1 korte kokos handveger
- 1 blik, 2 stofdoeken, 1 spons en zeem
- 1 dweil, 1 closetborstel, 1 mattenklopper
- Enkele emmers, 1 harde borstel

Voor de was:

- 2 borstels
- 1 wasplank

Voor het melkgereedschap schoon te maken:

- 1 borstel
- 1 tuitenwasser

Streekgerechten in Sterksel

Ieder brengt streekgerechten met zich mee. De Limburgers eten, ook al zijn ze niet in Limburg, vlaai.

De familie van Middelaar kende:

- Jan in de zak

Dit hebben we een keer klaargemaakt. Het bestond uit bloem, boekweit, water of gedeeltelijk karnemelk, eieren en rozijnen, wat suiker en zout.

Het deeg werd in een zak gedaan en dichtgemaakt. In het water aan de kook gebracht. Als het deeg gaar is, uit de zak doen en het deeg snijden met een draad in plakken.

- Beschuit met muisjes en krentenbrood bij het nieuwe kindje

links: Laus Deo

rechts: Ada van Oss en bakker de Leijer die het brood uitventen

Kostenberekening van een dagrantsoen

- Wim Eggenkamp *f* 1,60
- Bertie Pijnenborg *f* 1,40

Kookweek 15 november - 21 november 1954

- 's Morgens : roggebrood, tarwebrood, margarine, spek of ander vlees, suiker, jam, hagelslag, thee
- 11:00 uur : een kopje koffie met een sneetje koek
- 12:30 uur : middageten, over het algemeen twee gangen.
Als er soep is dan ook meestal vlees, anders alleen 's morgens of 's avonds vlees.
- 16.00 uur : een kopje thee met een koekje of een boterham
- 19.00 uur : hetzelfde als 's morgens, af en toe een ei
- 21:00 uur : een kopje koffie met een koekje

Tussendoor worden er soms appels gegeten, maar dat is niet precies te zeggen.

Maandag

- Uitgebakken spek
- Rest appeltjes, gestoofd
- Appelmoes
- Jus (half pakje margarine)
- Aardappelen
- Vanillepudding (pakje)

Dinsdag

- Kippensoep
- Gebraden kip, waarbij jus
- Suikerboontjes
- Appelmoes
- Aardappelen
- Karnemelkseppap (haverhout)

Sterksel (N. Br.) — R. K. Kerk

Woensdag

- Kippensoep
- Boontjes (uit de fles)
- Appelmoes
- Kippenvlees met jus
- Aardappelen
- Karnemelkpudding

Donderdag

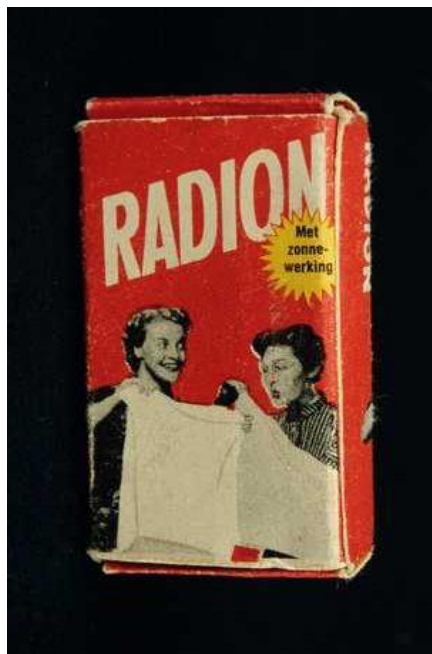
- Soep van varkensvlees
- Gebraden varkensvlees
- Knollen
- Appelmoes
- Aardappelen
- Vanillepudding

Vrijdag

- Gekookt ei
- Worteltjes
- Appelmoes
- Aardappelen
- Boterjus
- Flensjes

Zaterdag

- Varkenssoep
- Boerenkoolstamp
- Metworst
- Karnemelkse bloempap

Zondag

- Tomatensoep met balletjes
- Gebraden varkensvlees
- Boontjes
- Appelmoes
- Aardappelen
- Crème panachee

Het koken viel me wel mee. Er was voor de middag wel veel werk. De pudding maakte ik het liefste wat vroeger, dan kon ze intussen afkoelen en was er tevens melk voor de koffie. Als de aardappelen daags te voren geschild waren, scheelde dat heel veel werk. Ik heb nu eens goed geleerd, hoe je vlees moet braden en goede jus krijgen. Ik heb Moeder geleerd hoe ze koude chocoladetaart moest maken. Ze vonden het allemaal heerlijk. Familie van Middelaar heeft geen oven. Het zal dus wel eens gemakkelijk zijn, Het is vlug klaar zonder oven, en naar verhouding niet duur.

Wasdag

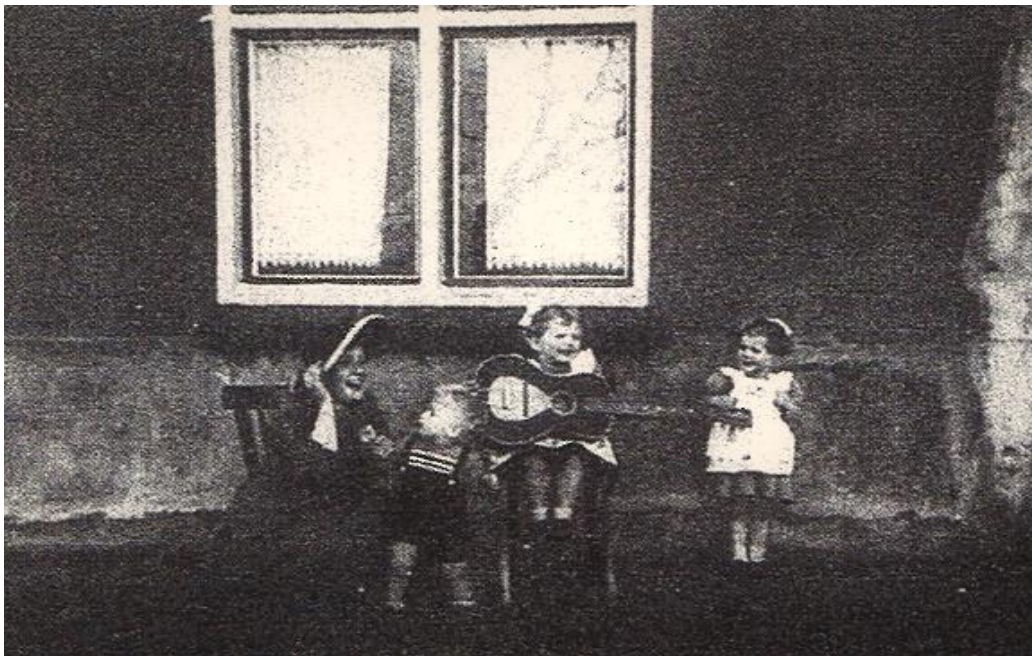
Op maandagmorgen wordt de was in het week gezet in het regenwater, zonder toevoeging van zeep. 's Avonds wast men de was die in de week gezet is en doet deze in een wasketel. De kachel wordt extra opgestookt en men laat de was tegen de kook aan brengen. Men doet dit met het middel Radion, de was kan dan 's nachts fijn uittrekken. De volgende dag wordt het goed gewassen. Het wassen gebeurt met de hand door middel van een soort stamper. De stamper is een groot houten blok, bestaand uit vier stukken. Boven zit er een dwarshout doorheen, om mee op en neer te bewegen. Hiervoor wordt een manspersoon ingeschakeld, voor een vrouw is dit veel te zwaar werk. Daarom is de wasdag niet te bepalen. Het zal eraan liggen of manlief tijd heeft.

Het eerste sop is van Radion. Het tweede sop van huishoudzeep. Er wordt twee keer gespoeld met heet water. Men heeft wel een wringer.

Het witte goed wordt gebleekt in Loda, daarna nog een keer spoelen en buiten aan de lijn te drogen hangen.

Het stijfgoed apart gehouden en gesteven met crackfree.

Tot het stijfgoed rekent men; slopen, schorten, katoenen jurken, strikken, tafelkleedjes en speelbroekjes.

Als de was buiten niet voldoende droog is, wordt het wasgoed op zolder gehangen. Hiervoor zijn er op zolder wasdraden gespannen.

Babywas; De babywas wordt apart gehouden. Men gebruikt hiervoor Sunlightzeep. Drie keer spoelen. Eens in de week babywas, de andere week gezinswas, om de 14 dagen dus.

Zo gauw de was droog is, wordt deze opgevouwen. Het kapotte goed wordt apart gehouden. Het stijfgoed laat men helemaal niet droog worden, het strijken gaat dan makkelijker. Is het stijfgoed te droog, dan wordt deze ingevocht. De was wordt gestreken met strijkboutjes, die op de kolenkachel worden verwarmd. In het begin moet men eraan wennen, maar het gaat toch best in verloop van tijd.

Moeder had ook een gasbout, deze werd in de zomer gebruikt, als de kachel toch niet brand. Het kapotte goed wordt in de loop van de week versteld. 's Avonds sokken stoppen, maar dat zijn er in de regel niet zoveel.

Onkosten voor de was

- Het stoken; hout en kolen	f 0,50
- 1 stuk Sunlight zeep	f 0,27
- 1 pak Radion	f 0,39
- ½ pak Crack free	<u>f 0,20 +</u>
Samen	f 1,36

Reiswieg bekleed en Wiegensprei gemaakt

Reiswieg Werktijd : 1 middag en 2 avonden

Werkzaamheden : De zijwanden en de deksel bekleedt. De zijde had ik ruim gerimpeld met een ruche. De deksel had aan twee kanten een ruche.

Hoeveelheid stof : 2½ meter, 90 cm breed

Wiegensprei

Werktijd : 2 uur

Werkzaamheden : het is een los sloopje, dat over een ander gestikt dekentje gedaan kan worden. Dit hoort bij de reiswieg. Het wordt alleen 's zondags en op de reiswieg gebruikt.

Hoeveelheid stof : 1 meter

Kranenburg, boerderij Wim van Middelaar

Grootte van het bedrijf

Kranenburg is 23 ha groot.

- Weiland 13,5 ha
- Bouwland 5,5 ha
- Gazongras 4,0 ha

Het gazongras staat op 4 ha pas ontgonnen grond. Het is bladig schapengras, dat 3 jaar blijft staan.

Grondsoort en aard van het bedrijf

Zand, het is een gemengd bedrijf

De gewassen die men verbouwt, dienen voor het vee als veevoer. Men zou niet alle delen voor wei kunnen gebruiken. Sommige delen liggen hiervoor te hoog.

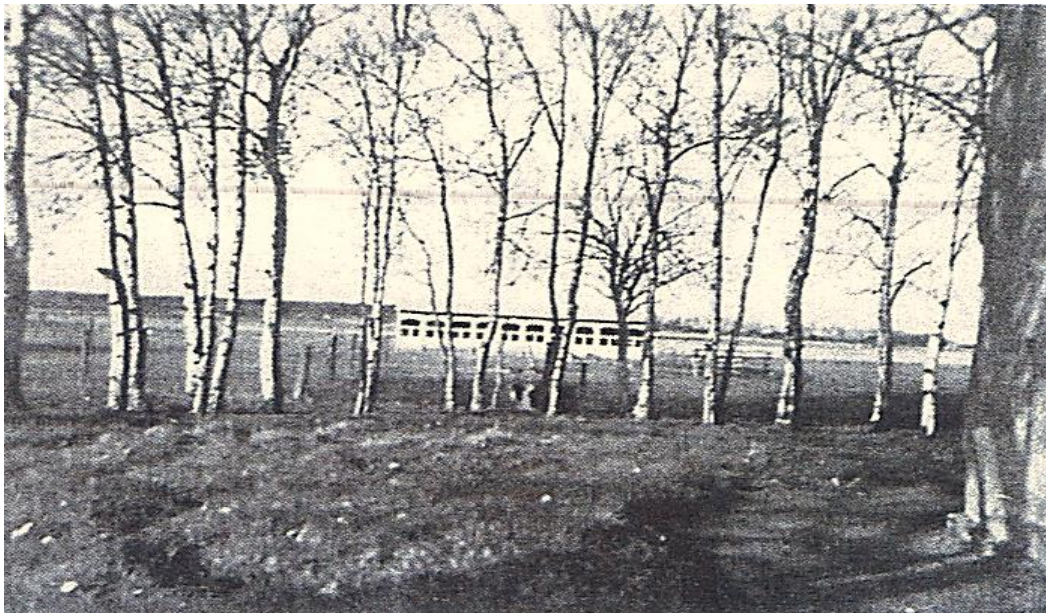
Type van de boerderij

Een soort Langgevel boerderij. Een afwijking is bijvoorbeeld dat er een deur is aan de smalle kant van het huis. De koeien kunnen aan twee kanten staan in de stal. Ze staan met de koppen naar elkaar toe. Aan een kant kunnen er acht staan, aan de andere kant elf.

De plaatst, waar acht koeien staan, is ingenomen door vaarzen. De koeien staan betrekkelijk hoog en lijken daardoor fors. Boven de koeien is een hooizolder. Zowat midden van de voedergang is een opening, waardoor men het hooi makkelijk naar beneden kan laten glijden.

Vorig jaar ging het niet al te best met de varkens, men heeft daarom een paar jaar zonder hen gedaan. Nu zitten in deze twee hokken 's nachts pinken. Ze hebben ruimte nodig.

Graag zou men er een varkensschuur erbij hebben, maar deze komt er hopelijk nog wel. Op de stal staat ook het aanrecht en het gaskomfoor.

Kippenhokken

Er zijn geen andere bedrijfsgebouwen, alleen dan de twee kippenhokken. Een van 10 meter bij 5 meter, deze is van beton en heeft een dak van golfplaten. Het andere kippenhok is 7 meter bij 5 meter en is van hout.

Men heeft gezamenlijke legnesten.

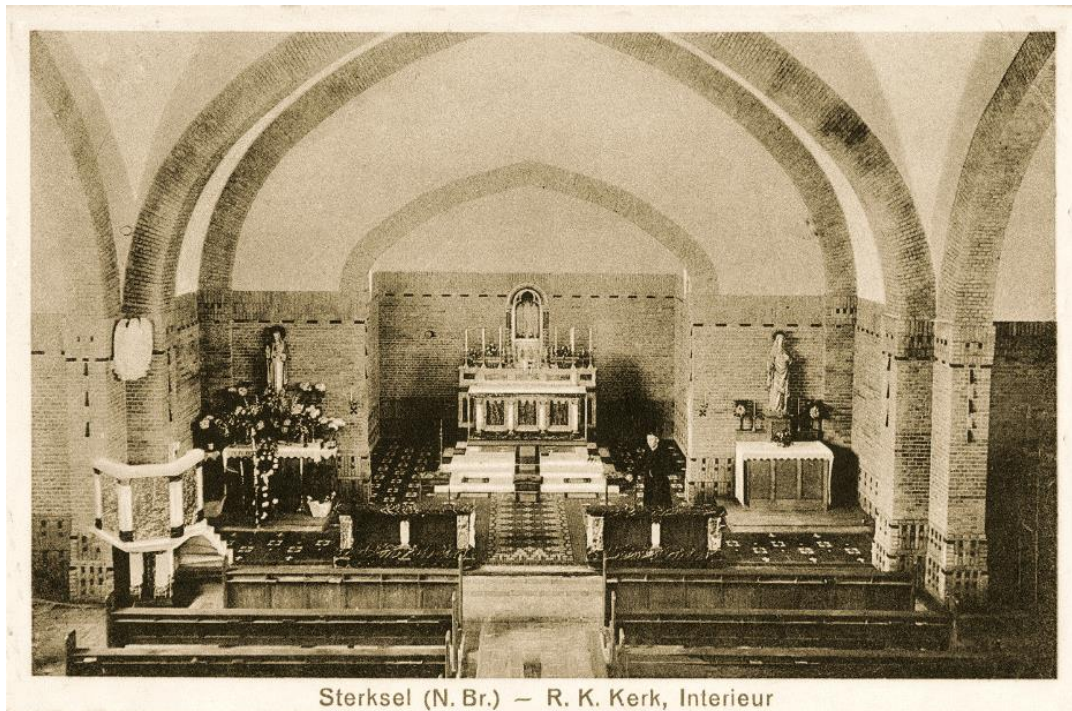
De verlichting geschiedt door butagas. Het andere hok heeft een petroleumvergasser. Er zit geen vloer in de hokken. De zitstokken zijn laag bij de grond aangebracht.

Pluimvee:

Aantal	: 300 stuks
Ras	: er zijn 2 rassen. : Excheqner Leghorn (zwart-wit) : kruising van de Reds.
Voeding	: ochtendvoer en hardvoer
Productie	: De kippen zijn vanaf half maart, de andere vanaf half juni. Van het ene soort kreeg men van 110 kippen 60 eieren. : men houdt de kippen voor productie, de Voorlichtingsdienst komt af en toe eens kijken. Zieke kippen of kippen die niet veel leggen worden er dan uitgehouden. De eieren worden in een eierkist gedaan. Om de 14 dagen worden de eieren opgehaald.

Verdere levende have:

Rundvee	
Aantal stuks	: 25
Onderverdeling	: 10 koeien : 6 vaarzen : 8 pinken : 1 stier
Ras	: zwartbont, het Fries-Hollandse veeras. melkproductie is de hoofdzaak
Voeding	: hooi, haverstro, knollen en ieder dag koekjes
Verzorging	: iedere dag rossen
Productie	: gemiddeld 4.200 liter melk per jaar met 3,5% vet.

Sterksel (N. Br.) — R. K. Kerk, Interieur

Paarden

Aantal	: 1
Ras	: Zwarte Luxe (ruin)
Arbeid	: boerenwerk
Voeding	: haver, hooi, bieten
	Als het paard geen werk hoeft te verrichten staat het in de wei.
Verzorging	: Rossen

Varkens : geen

Ontwatering : Deze heeft plaats op het riviertje de AA.

Welke gewassen worden er op Kranenburg verbouwd

De gewassen van de zandgrond: Rogge, haver, aardappels, voedergewassen en hier nog gazongras op ontginningsgrond. Deze gewassen worden in heel de streek verbouwd.

Rogge

Ras	: Petkuser
Zaaitijd	: half oktober
Bemesting	: 600 kg slakkenmeel, 600 kg kalizout, 300 kg stikstof
Grondbewerking	: ploegen, eggen, zaaien
Oogsten	: met de zelfbinder van de buren

Haver

Ras	: Adelaar
Zaaitijd	: begin maart
Bemesting	: 600 kg slakkenmeel, 600 kg kalizout, 300 kg stikstof
Grondbewerking	: ploegen, eggen, zaaien
Oogsten	: met de zelfbinder van de buren

Grand Hotel, Sterksel (N.-Br.)

links: Grand Hotel later het St Pauluscollege
rechts: De Witte Zusters

Aardappelen

Ras	: Bintjes, Wilpo, Ijsselster, Ginneken
Poottijd	: half april
Bemesting	: slakkenmeel en stalmest
Grondbewerking	: ploegen, eggen, voren trekken
Verpleging	: schoffelen
Oogsten	: met de rooier

Voederbieten

Ras	: Groenelia
Zaaitijd	: begin april
Bemesting	: stalmest, 1000 kg kalizout, 700 kg slakkenmeel
Grondbewerking	: ploegen, eggen, voren trekken
Verpleging	: schoffelen en op een plukken
Oogsten	: met de hand

Herfstknollen

Ras	: Jobe
Zaaitijd	: eerste week van augustus
Bemesting	: 400 kg kalizout, 200 kg stikstof
Oogsten	: met de hand plukken

Gazon

Ras : fijn bladig schapengras, verbouwd op nieuwe ontginningsgrond
In september wordt het ingezaaid. Men laat dit 3 jaar staan. Het wordt wel ieder jaar gemaaid.
Het gras laat men drogen en men verkrijgt er hooi van. Het zaad wordt gebruikt voor sportvelden en export. De zaadwinning is hier het voornaamste. Het hooi is niet al te best.

Bestemming van de verbouwde gewassen

Al de gewassen dienen voor eigen bedrijf. Een uitzondering maakt het gazon gras.
Dit is voor de verkoop.

De vorige bewoners van Kranenburg, familie van Rossum-Hollemans. Zij hebben op Kranenburg gewoond vanaf 1932

v. Rossum-Hollemans

Bemesting van het weiland

- 500 kg slakkenmeel
- 500 kg kalizout
- 300 kg stikstof

Als de koeien naar een ander weiland gaan, gaat men in de oude wei de mest strooien en molshopen doorslaan.

Het hooiland krijgt altijd extra stikstof. Machines zijn er niet, als men het zelf niet af kan, laat men mensen komen.

Het uiterlijk voorkomen van de gebouwen

Het huis, een soort Langgevelboerderij, staat er sinds 1927. Toen is men beginnen het Peelven te ontginnen. Voordat familie van Middelaar dit huis betrok, werd het huis gepacht door familie van Rossem. Familie van Rossem-Hollemans heeft de boerderij niet zo goed onderhouden, de woning evenmin als het land. Familie van Middelaar moesten dit maar zien op te knappen.

De kippenhokken zijn nog niet zo oud. Het betonnen hok is pas in het voorjaar gezet. Het houten hok staat er 'n paar jaar.

Het erf en zijn beplanting

Rond het erf staan verschillende berkenbomen. Ze staan er mooi bij. Er is een klein bloementuintje. Middenin is er een perkje, aan de kanten staan Afrikaanse, Leeuwenbekjes, Kamille, Dahlia's en Asters.

Voor het huis is een groentetuintje. Aan een kant staat er nog een rij Asters en Dahlia's.

In de groetentuin staan wortels, andijvie, rode biet, boerenkool en andere koolsoorten.

Aan het paadje naar de andere landweg staan aan beide kanten appelbomen, nog jonge aanplant. Fruit heeft men niet.

Architectuur van de omgeving

Men treft hier veel bossen aan, het is hier prachtig. In de herfst was het vooral mooi. Eekhoorns waren geen uitzondering. Ik heb ze vaak genoeg gezien. Aan de pas ontgonnen grond is niet veel te zien. De grond ligt ongelijk en bestaat uit allerlei kleuren zand. Door goede bemesting kan met hier nog wat bereiken. Men ziet hier mooie huizen. Praktisch allemaal 20-30 jaar oud.

De meeste boerderijen en ook veel andere huizen hebben een eigen naam.

Café en tevens consultatiebureau

De Middenstand

In Sterksel wonen niet veel middenstanders, er is dus ook geen eigen middenstandsvereniging. De middenstanders zijn aangesloten bij de R.K. Middenstandsvereniging in Maarheeze.

In Sterksel zijn twee bakkers. Een van die twee bakkers heeft er ook kruidenierswaren bij. Er is ook een winkel van 'Centra'. Deze verkoopt naast levensmiddelen, huishoudelijke artikelen, sigaren en sigaretten. Tevens heeft hij er nog een manufacturen winkel bij.

In Sterksel woont een fietsenmaker, een smid en een timmerman. Voor de andere boodschappen moet men naar Heeze of Leende.

In Sterksel zijn de winkels door de week tot 6 uur open. Komen de mensen later, dan weten ze de kruidenier of bakker ook nog wel achterom te vinden.

Op zondag zijn de winkels tot 12 uur open. De vrouwen gaan nog een pakje pudding halen of laten een worst snijden. De jongelui gaan sigaretten kopen, de kinderen voor een dubbeltje snoep. Het kan er na de Hoogmis aardig druk zijn. Men heeft wel eens getracht dit kopen op zondag te staken, maar dat ging niet. Van een kant vindt de kruidenier het wel fijn, want hij verkoopt dikwijls 's zondags meer dan door de week.

Het is wel een hele drukte en veel werk, zo iedere dag bezig te zijn. De zondagmiddag is de enige vrije tijd.

Consultatiebureau

Het consultatiebureau in Sterksel is opgericht in juni '54. Voorheen moesten de moeders met hun baby naar Heeze. Vanzelfsprekend gingen ze er dan weinig naar toe.

Ik ben een keertje met Ansje naar het bureau geweest. Ze was lekker ingepakt in de reiswieg achter op de fiets. Het consultatiebureau was in het café. Ik moest zo met de fiets naar binnen rijden, omdat Ansje nog te klein was om haar er buiten al uit de reiswieg te halen. De fiets kreeg een plaatsje naast het biljart. Het was die dag ook pokken inenten, maar Ansje was nog geen zeven weken en nog te klein ervoor. Ze is van 8 oktober '54.

Peelven 2 in de jaren 60 heette het Pomona

Eerst werd de baby gewogen. Het gewicht werd op de kaart genoteerd; 4990 gram. Ze was goed gegroeid en heel gezond zei de dokter. Hij had Ansje onderzocht en de voeding op de kaart geschreven. In het kleine hok kon ik ze weer aankleden en toen mocht ze weer in de wieg. De luiers spelden en het aankleden heb ik geleerd toen ik Ansje een week in het badje gedaan heb. Ik kende het toen voort best. Het was heel leuk op het consultatiebureau, met al die kleine baby's.

De geschiedenis van Sterksel

In 1780 hoorde Sterksel toe aan een Frans Patersklooster. In 1798 kwam er een nieuwe eigenaar, Adriaan Pompen uit Leende. De abdij verkocht Sterksel aan de familie Pompen, aangezien het bezit onteigend dreigde te worden als voortvloeisel uit de Franse Revolutie. Zo werd in een tijd, waarin alle heerlijke rechten werden afgeschaft, de vrijheid Sterksel een familiebezit.

Sterksel was 1700ha groot en eigendom van familie Pompen geworden. Er stonden 13 boerderijen van 15-20 ha. De rest was wildernis, bestaand uit water, hei en bos. Er hingen poorten aan de bruggen, zodat Sterksel afgesloten kon worden. Het wordt daarom met recht 'De heerlijkheid Sterksel' genoemd.

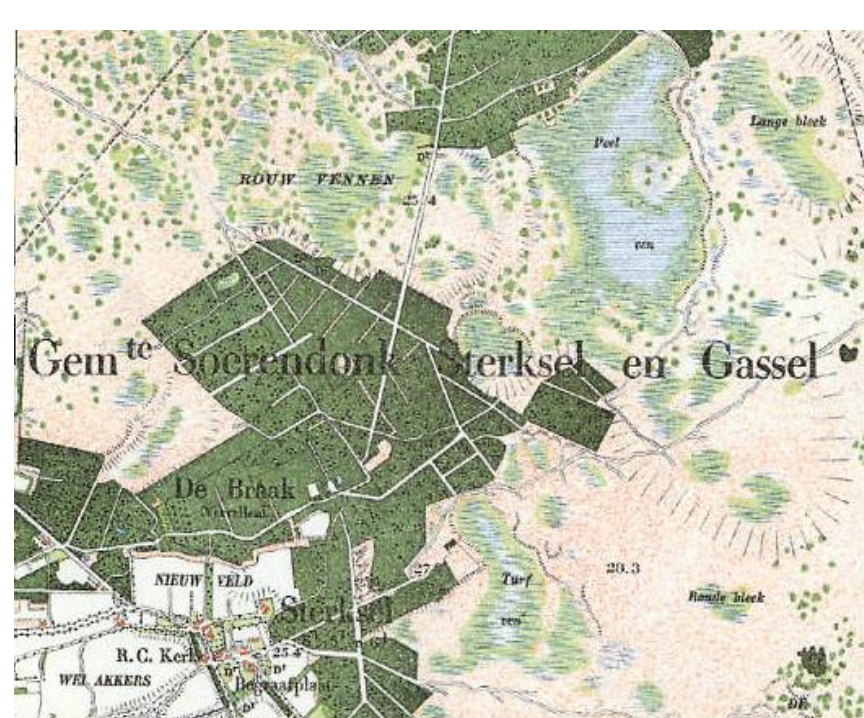
Sterksel bleef tot 1914 van de familie Pompen. Bij het begin van de Eerste Wereldoorlog gevluchte makelaar uit Antwerpen, Desiree Willems, neemt optie op het goed en weet een aantal fabrikanten en handelslieden zover te krijgen dat zij instappen in een maatschappij N.V. De Heerlijkheid Sterksel.

Overgegaan wordt op de ontginning van de gronden en het oprichten van enkele grote stallen en schuren voor landbouw en veeteelt.

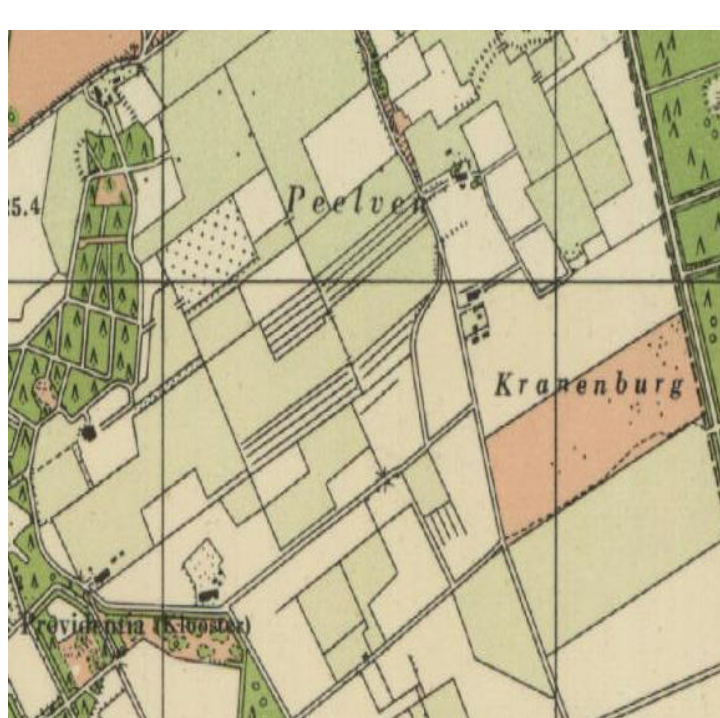
De infrastructuur wordt aangepakt met de aanleg van nieuwe zandwegen en een smalspoorlijn welke het gehele gebied doorkruist.

Voor de afwatering en het laten leeglopen van enkele vennen worden een kanaal en sloten gegraven. Voor al deze werken worden arbeiders uit Sterksel en de omliggende dorpen aangetrokken.

Willemse woont zelf in een mooi hotel. Dit werd laten gekocht door de Witte Paters van Lavigerie in 1926. Door bij het hotel wat bij te bouwen heeft men het kunnen maken tot het 'St. Pauluscollege'. Drie jarig Klein Seminarie.

kaart uit 1914

kaart uit 1954 beide kaarten zijn van de website www.topotijdreis.nl

Een kerk was er in Sterksel niet, alleen een patronaatszaal. Hier werd iedere zondag een Hoogmis voorgelezen door de Kapelaan uit Maarheeze.

Een van de boeren moest op zondag de priester met het rijtuig gaan halen en weer terugbrengen. Hier werd meestal om geloot of spiertje getrokken, want geen van de boeren deed het graag.

Als de kinderen zich moesten voorbereiden op de eerste Communie, moesten ze drie weken, iedere dag te voet naar Maarheeze naar de Catechismusles, daarna naar Leende naar school. De wegen waren slecht en modderig.

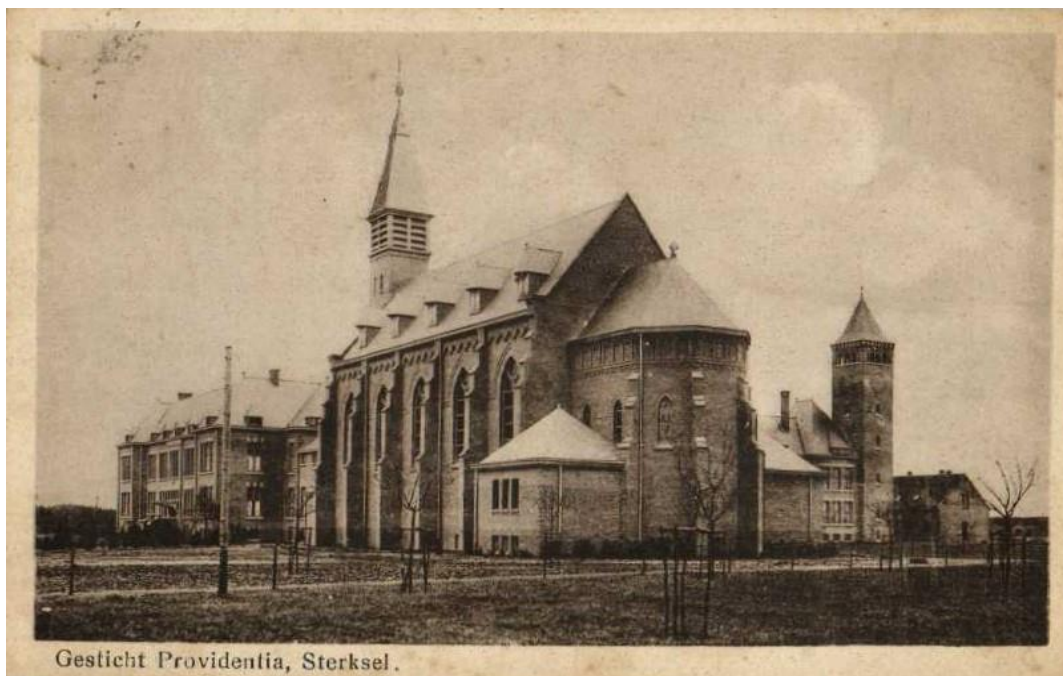
De tegenwoordige kerk van Sterksel is gebouwd in 1927 door Pastoor Thijssen.

Sterksel heeft, in najaar 1954;

- 138 huizen
- 150 gezinnen, waarvan 100 boeren
- 1.000 inwoners, Broeders, Paters en Zusters meegerekend

Een 51 jarige inwoner* hier van Sterksel, waarvan ik alles persoonlijk heb gehoord, is in Sterksel komen wonen toen hij negen jaar oud was. Hij vertelde me bijvoorbeeld, dat hij op 21 juli 1914, op een stralende zomerdag, met zijn vriend in een bootje is gaan varen op het Peelven. Dit was toen een groot ven van ca. 80 ha. Nu woont daar o.a. familie Van Middelaar. Het wordt daar nog steeds Peelven genoemd.

Van 1914-1926 was Sterksel van de Maatschappij. De heer Willemse had veel gedaan met zijn geld, ook schulden gemaakt. In 1926 had hij 1.5 miljoen gulden schuld. Zo ging het niet langer meer. De grond werd in stukken verdeeld en verkocht aan boeren, die hier hun bedrijf wilde vestigen. De heer Willemse nam zijn oude baantje van reiziger weer aan. Hij was toen zestig jaar.

Huize Providentia'

Is gebouwd in 1919. De Broeders hadden dit al van de Maatschappij gekocht. Op 'Huize Providentia' zijn jongens van zestien jaar en ouder die krankzinnig zijn of voortdurend aanvallen krijgen. Als de jongens hun werk of bezigheden hebben, zijn ze niet vervelend. Maar een zondag kunnen ze dikwijls al niet hebben. Door toneelverenigingen worden hier ten bate van de patiënten wel uitvoeringen gegeven.

'Providentia', 'St. Pauluscollege' en het Klooster van de rustende Witte zusters van Afrika, liggen aan een mooie lange laan. De 'Broederweg'** genoemd, aan twee kanten omgeven door bossen met mooie wandelpaden.

Sterksel is sinds 1926 sterk uitgebreid. De mensen komen van allerlei streken, ieder met hun eigen gewoonten en gebruiken. Toch is de onderlinge samenwerking goed.

In de toekomst zal Philips zich ook in Sterksel vestigen. Dan zal de droom van 'Overal Elektrisch' wel in vervulling gaan.

De bedrijven in Sterksel zijn nogal groot over het algemeen. Aan werkkrachten hebben ze vaak tekort. Dikwijls worden door de boeren enkele jongens gevraagd. Ze kunnen flink werken en de boeren hebben er flinke steun aan. Er moet in de regel wel toezicht bij zijn, anders haalt het niet veel uit. Ze verdienen 60 ct per uur, welk bedrag dan dient voor hun eigen wandelclub, die ze daarvoor hebben.

In Sterksel zijn veel tractoren, van de honderd boeren hebben er achtentwintig een tractor.

Door goede grondbewerking en bemesting valt hier nog wel wat te bereiken. Dit gebeurt pas door de jaren heen. De eerste keer moet men geen grote oogst verwachten, het moet langzaam gebeuren...

* Wie deze 51 jarige inwoner is wist Bertie van Wijk-Pijenburg helaas niet meer, we hebben in samenwerking met de Heemkundekring-hlz. geen persoon gevonden die voldoet aan de juiste data we weten dus helaas niet wie dit geweest zou kunnen zijn. (*noot Ivonne van Middelaar*).

In de Heemkronyk, jaargang III 1964, blz. 160-161 heeft G. v. Asten volgens de overlevering van zijn vader hetzelfde stukje beschreven betreffende het ven Peelven.

** 'Broederweg' is de Albertlaan (*noot Ivonne van Hans van Ome Hannes*)

Nawoord

Nogmaals wil Stichting Cultureel Erfgoed Sterksel Ivonne en Bertie bedanken voor hun verhaal. Het geeft een mooi tijdsbeeld van de jaren 50.

Om het verhaal van Bertie Pijnenborg zo origineel mogelijk te laten, neemt de Stichting de vrijheid om enkele toelichtingen te geven bij het laatste hoofdstuk: "Geschiedenis van Sterksel" met daarbij de intentie om de historische informatie zo volledig mogelijk weer te geven.

In 1197 wordt Sterksel eigendom van de Abdij van Averbode.

Op 16 maart 1798 wordt Adriaan Pompen particulier eigenaar van Sterksel. De heerlijkheid Sterksel is dan ongeveer 1660 ha groot, heeft een kloosterhoeve en vijf boerderijen.

Vervolgens hebben drie generaties Pompen, Sterksel in hun bezit, tot 1915.

In 1915 wordt NV "de Heerlijkheid Sterksel", Maatschappij tot Exploitatie van Grondbezit opgericht nadat de erfgenamen van de familie Pompen, Dhr Desirée Willems in de arm hebben genomen en hem belast hebben met de taak om Sterksel te verkopen. Direct hierna maakt hij in advertenties de mogelijke aankoop van de heerlijkheid Sterksel met zestien boerderijen, een kapel, een jachthuis en herenhuis bekend. Hier komen enkele kapitaalkrachtige mannen op af die van meet af aan grootse plannen hebben met Sterksel, wat leidt tot de oprichting van de Maatschappij. Het project wordt gefinancierd door de Hanzebank en enkele jaren gaat dit goed, er worden vennen drooggelegd, een kanaal gegraven met behulp van geïnterneerden uit België en de gronden worden in cultuur gebracht. Sterksel trekt hierdoor nieuwe inwoners aan.

Daarom wordt Sterksel in 1916 een eigen parochie met Pastoor Thijssen als geestelijk leider. Er komt een pastorie en in 1927 ook een nieuwe kerk waarbij het oude kerkje, in 1866 gebouwd in opdracht van Franciscus Pompen, wordt ingericht als parochiehuis en later als een Boerenbond gebouw.

In 1917 wordt het smalspoor aangelegd vanaf het station, naar de grote schuren aan de Vlaamse- en de Averbodeweg.

In december 1917 wordt "Maatschappij tot exploitatie van het Grand Hotel Sterksel" opgericht en er wordt begonnen met de bouw van het Grand Hotel, een hotel met 20 ingerichte slaapkamers, badkamers, elektrische verlichting en voorzien van een eigen waterleiding met tennisbaan en zweminrichting.

In 1923 gaat de Hanzebank failliet en worden de kredieten stopgezet zodat ook de ontginningen niet langer kunnen doorgaan en komt het tot een publieke verkoop van alle nog niet bestemde gronden en gebouwen van NV "De Heerlijkheid Sterksel".

Het Grand Hotel wordt dan aangekocht door de Witte Paters van St Charles te Boxtel die het vervolgens uitbreidden met zijvleugels, bijgebouwen, een gebouw voor bedienende Duitse Zusters en een mooie kapel. Na een jaar is het seminarie: St Pauluscollege een feit.

In 1920 kopen de broeders van St Joseph te Heerlen grond aan en begint men met de bouw van Providentia, een verplegingshuis voor mannelijke epileptische patiënten.

De gronden van de voormalige NV de Heerlijkheid worden verkaveld en de percelen komen in handen van landbouwers uit alle provincies met uitzondering van Zeeland en Groningen.

Een nieuwe tijd breekt aan.